

Notat – innsyn i nyere materiale

Bakgrunn

Etter hvert som offentlig forvaltning har blitt mer og mer digital har både arbeidsmåter og arkivmaterialet vi mottar her på IKAMR endret karakter. Som arkivdepot og bevaringsinstitusjon har vårt ansvar tradisjonelt sett vært å ta vare på arkiver som ikke lenger er i administrativ bruk, dvs. 25-30 år gamle, men vi ser at dette er i endring.

Selv om vi fremdeles mottar mye på papir, og vil gjøre det i lang tid fremover, har det teknologiske skiftet brakt med seg utfordringer og problemstillinger det ikke alltid har vært mulig å forutse, men som vi likevel har måttet forholde oss til og finne gode løsninger på. Nye lovkrav og retningslinjer, ny teknologi, og endrede behov fra våre eiere hører med i dette bildet.

Dette er ikke unikt, de fleste kjenner seg nok igjen her. Men innenfor de nåværende rammer (økonomi/personell), ser vi at vi ikke uten videre kan møte alle behov, og at det vil være noen begrensninger hvis vi fortsatt skal greie å fylle vår primærfunksjon som arkivdepot for våre eiere på en tilfredsstillende måte.

Digitale arkiver – ny arkivlov

Arkivene har ikke bare endret format fra analogt til digitalt, vi ser også at digitale arkiver avleveres langt tidligere enn det som har vært praksis med papir. Dette kommer av at digitale arkiver skal deponeres når en periode er avsluttet, og ikke når «materialet er ute av administrativt bruk» – slik formuleringen er for papir. Dette har skapt noen utfordringer for oss, siden det da ikke dreier seg om rene bortsettingsarkiv lenger, men arkiver av nyere dato med et langt større volum av innsyn.

Det har heller ikke alltid vært mulig, på grunn av tekniske begrensninger, å gi innsyn i alle nye arkiver, siden vi er avhengige av malsett for å gjøre dem søkbare, noe som koster penger og tid å utvikle.

Dersom man tar utgangspunkt i den nye arkivloven som ble vedtatt 6. juni står det i § 16:

§ 16 - Tilgjengeleggjering av arkiv som er avleverte eller overførte til langtidsbevaring

Arkiv som er avleverte til Nasjonalarkivet eller overførte til fylkeskommunale eller kommunale bevaringsinstitusjoner, og arkiva som er nemnde i § 14 sjette ledd, skal vere offentleg tilgjengelege dersom ikkje anna lovgiving eller rettane til tredje personar er til hinder for det. Alle bevaringsinstitusjonar skal leggje til rette for bruk av arkiva.

Materialet skal være tilgjengelig, også når det er deponert, men ansvaret er ikke gjort rede for – om dette er arkivskapers eller bevaringsinstitusjonens ansvar er uklart. Ved å tilby tjenesten digitalt depot, digitale innsynsløsninger, og utvikling av malsett der de ikke finnes fra før, har vi lagt til rette for bruken, men bestillingen må komme fra arkiveier som er den som best kan vurdere det reelle behovet/nødvendigheten. Her vil en god dialog med arkiveier være avgjørende slik at lovkravet kan bli oppfylt.

Innsyn i nyere materiale – alternativer

Vi ønsker å møte våre eieres behov, og strekker oss langt for å få det til, men det volumet av innsyn vi nå ser, og som vi venter vil komme, er vi ikke dimensjonert for å håndtere. Vi har vært heldige med vår kompetanse ved at vi nå har kunnet sette flere rådgivere til å jobbe med digitalt depot, men vår kapasitet strekker ikke til når vi nå i langt større grad behandler innsyn det tidligere lå til forvaltningen å gjøre. Selve jobben gjør vi gjerne, men da må det være en forståelse av at det ikke vil kunne fortsette uten ekstra ressurser, eller at vi må sette noen begrensninger på dette.

Når det kommer til digitalt materiale er det enkelte tjenester (eks. utvikling av malsett og leie av serverplass) vi allerede tar betalt for. Det er også enkelte henvendelser vi har måttet si nei til da de er urimelig arbeidskrevende, slik som ad hoc-innsyn i uttrekk uten malsett. Vi har så langt ikke tatt betalt for vanlig innsyn i nyere materiale, men vi har altså kommet i en situasjon der vi må få en ordning på plass som sikrer en god løsning på dette. Hovedsakelig dreier dette seg om digitalt skapt materiale, og i mindre grad papirarkiv, men samme problemstilling gjelder for papir.

Vi ser for oss tre mulige alternativer:

- Ta betalt for hvert innsyn i materiale nyere enn 25 år. Dette vil gi oss rom i budsjettet til å leie inn eller ansette nødvendige ressurser, og vil legge kostnaden til den som faktisk bruker tjenesten.
- Økning i driftsbudsjett ved at det gis en større ramme fra våre eiere til å møte det endrede behovet. Kostnaden blir her fordelt etter eierbrøk, ikke faktisk bruk.
- Nedprioritere innsyn av nyere dato (25 år). Innsynene vil bli behandlet såfremt vi har tid. Dette vil medføre brutte behandlingsfrister og omdømmetap, og er ikke en anbefalt løsning.

Konklusjon

Det digitale skiftet i offentlig forvaltning har ført til betydelige endringer i hvordan arkivmateriale håndteres, og har skapt nye utfordringer for bevaringsinstitusjoner som IKAMR. Den nye arkivloven stiller tydelige krav til tilgjengeliggjøring av digitalt materiale, men ansvarsfordelingen mellom arkivskaper og bevaringsinstitusjon er uklar. Samtidig har volumet av innsyn økt betraktelig uten at ressurstilgangen har fulgt etter.

For å sikre at vi fortsatt kan ivareta vår primæroppgave som arkivdepot på en

tilfredsstillende måte må det etableres en bærekraftig løsning for håndtering av innsyn i nyere digitalt materiale. Vi anbefaler derfor at det snarest tas stilling til ett av de tre foreslåtte alternativene: innføring av gebyr for innsyn, økning i driftsbudsjett, eller en bevisst nedprioritering av innsyn i nyere materiale – hvorav de to første er klart å foretrekke for å unngå tap av tillit og brudd på lovpålagte frister.